

Asrın Felaketinde Gebe Olmak: Deprem Sonrası Travma Düzeyinin Gebelik Yakınmaları ve Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi

Fatma KESKİN TÖRE^{1*}, Gülçin NACAR², Berfin HATUN³

ÖZ

Amaç: Araştırma, deprem sonrası travma düzeyinin gebelik yakınmaları ve yaşam kalitesi üzerine etkisini incelemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntemler: Araştırma, Haziran 2023–Ağustos 2023 tarihleri arasında tanımlayıcı türde yapıldı. Araştırma, Malatya ilinde bulunan Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesinin kadın hastalıkları ve doğum polikliniklerine başvuran 260 gebe kadın ile yürütüldü. Veriler, Kişisel Bilgi Formu, Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği ve Gebelikteki Yakınmalar ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeği kullanılarak elde edildi.

Bulgular: Araştırmada Gebelikteki Yakınmalar ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeği puan ortalaması 112,11±29,23 ve Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği puan ortalaması 66,74±13,65 olarak belirlendi. Araştırmada deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybeden (β -katsayısı=-0,141; $p=0,021$), deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitmeyen (β -katsayısı =0,144; $p=0,021$) ve deprem sonrası travma düzeyi yüksek olan (β -sayısı=0,128; $p=0,038$) gebelerin yakınmalarının daha fazla olduğu ve buna bağlı olarak yaşam kalitesinin daha düşük olduğu belirlendi.

Sonuç: Araştırmada deprem sonrası travma düzeyinin gebelikteki yakınmaları etkilediği dolayısıyla yaşam kalitesinin de etkilendiği belirlendi. Sağlık profesyonellerinin deprem gibi felaketler sonrası gebelerde yaşanan deprem travma düzeyini ve bu travmanın gebelik yakınmalarına ve yaşam kalitesine etkisini göz ardı etmemesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem; doğal afet; gebelik; gebelik yakınmaları; travma; yaşam kalitesi.

Being Pregnant during the Disaster of the Century: The Effect of the Level of Trauma after the Earthquake on Pregnancy Complaints and Quality of Life

ABSTRACT

Aim: The research was conducted to examine the effect of the level of trauma after the earthquake on pregnancy complaints and quality of life.

Material and Methods: The research was conducted in a descriptive manner between June 2023 and August 2023. The research was conducted with 260 pregnant women who applied to the gynecology and obstetrics outpatient clinics of Malatya Training and Research Hospital in Malatya province. Data were obtained using the Personal Information Form, Scale that determines the level of the trauma after the earthquake and the Complaints During Pregnancy and their Effect on Quality of Life Scale.

Results: In the study, the average score of the Complaints During Pregnancy and their Effect on Quality of Life Scale was determined as 112.11±29.23, and the average score of Scale that determines the level of the trauma after the earthquake was determined as 66.74±13.65. In the study, those who lost any friends/neighbours during the earthquake (β -coefficient=-0.141; $p=0.021$), those who did not go for regular health checks after the earthquake (β -coefficient=0.144; $p=0.021$) and those who had a high after the earthquake trauma level (β -coefficient=0.128; $p=0.038$) it was determined that pregnant women had more complaints and, accordingly, their quality of life was lower.

Conclusion: In the study, it was determined that the level of trauma after the earthquake affected the complaints during pregnancy, thus affecting the quality of life. It is recommended that health professionals should not ignore the level of earthquake trauma experienced by pregnant women after disasters such as earthquakes and the impact of this trauma on pregnancy complaints and quality of life.

Keywords: Earthquake; disasters; pregnancy; pregnancy complications; psychological trauma; quality of life.

1 Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye

2 İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Malatya, Türkiye

3 Malatya Eğitim Araştırma Hastanesi, Çocuk Servisi, Malatya, Türkiye

Sorumlu Yazar / Corresponding Author Fatma KESKİN TÖRE, e-mail: keskinfatma989@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 25.11.2023, Kabul Tarihi / Accepted: 07.08.2024

GİRİŞ

Depremler beklenmedik ve çok büyük yıkımlara neden olduklarından dolayı inkar edilemez bir şekilde en yıkıcı doğal afetlerden biri olarak görülmektedir (1). Türkiye 6 Şubat 2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan, 11 ili etkileyen ve Richter ölçeğine göre 7,8 ve 7,6 büyüklüğündeki depremlerle yıkıcı bir gün yaşamıştır. Bu depremler, Türkiye'de 11 ili etkileyen geniş etkileri nedeniyle "asrın felaketi" olarak nitelendirilmiştir (2-4). Bu büyük depremlerin ardından 6,7 büyüklüğünde bir deprem daha gerçekleşmiş olup, 24 binden fazla artçı deprem meydana gelmiştir. Bu depremlerde binlerce kişi enkaz altında kalmıştır (3). Asrın felaketi Türkiye'de tahminen 50,783 kişinin hayatını kaybetmesine, 107,204 kişinin yaralanmasına, binlerce kişinin evsiz kalmasına, yaklaşık 2 milyondan fazla kişinin yakın illere tahliye edilmesine ve 303,455 binanın yıkık, acil yıkılacak, ağır hasarlı ve orta hasarlı olmasına yol açmıştır (3,5). Dolayısıyla bu asrın felaketinde yaşanan insani ve ekonomik kayıplar, artçı depremlerin devam etmesi, birçok insanın evsiz kalması, çadırlarda ve konteynerlerde yaşanılması, yaşanan deprem bölgelerinden başka bölgelere tahliye olunması, kötü sanitasyon koşullarına maruz kalınması ve sağlık hizmetlerine erişimin azalması gibi bireyleri derinden etkileyen birçok olumsuz durum bir araya geldiğinde bireylerde büyük bir travmaya neden olmuştur. Meydana gelen bu travma hayatta kalanlar için ciddi psikolojik sağlık sonuçları da beraberinde getirme riski taşımaktadır (6-9). Literatür incelendiğinde depremde hayatta kalanlarda travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyetenin yaygın görüldüğü belirlenmiştir (6,7,10).

Gebe kadınlar, özel durumları nedeni ile afetin meydana getirdiği travmalardan dolayı yüksek risk altındadır ve sağlık sorunları yaşayabilmektedirler (9,11). UNFPA'NIN Türkiye depremi durum raporuna göre 226,000 gebenin depremde etkilendiği tahmin edilmektedir (12). Psikolojik stres, yaşam ortamının bozulması, ekonomik düzeyin değişmesi, sağlık merkezlerine ulaşamama, doğum öncesi bakımın kesintiye uğraması, deprem sonrası çevresel kirlenmeye maruz kalma ve vektör kaynaklı enfeksiyonların bulaşma riski yaşanan depremin neden olduğu travma düzeyinin daha fazla artmasına neden olacaktır. Bu durum ise gebeliğe bağlı hastalık oranının artmasına, kötü sağlık davranışlarına ve bebeğin olumsuz etkilenebilmesine yol açabilir (11,13-16). Doğal afet yaşayan kadınlarda; erken doğum, fetal büyümenin azalması, enfeksiyonlara yatkınlığın artması, prenatal depresyon, yetersiz beslenme, fiziksel sorunlar, fetal sağlığa ilişkin kaygı gibi olumsuz durumlar görülebilir (16). Yapılan bir çalışmada depremin, gebelikte yetersiz kilo alınmasına ve hemoglobin düzeylerinin düşmesine neden olduğu ve bu durumun olumsuz doğum sonuçlarına yol açtığı belirlenmiştir (17). Dolayısıyla depremin neden olduğu travmanın ve depremin meydana getireceği sorunların gebelik yakınmalarını ve yaşam kalitesini etkileyebileceği düşünülmektedir.

Doğal afetler (deprem, sel gibi) ve olumsuz ulusal ve uluslararası olaylar (ör; pandemiler), evrensel olarak strese maruz kalmanın gebelik sonuçları üzerindeki etkilerini incelemek erken tanılamaya ve gerekli önlemlerin alınması adına bir gerekliliktir (19). Bu bilgiler ışığında asrın

felaketinde tahminen etkilenen yaklaşık 226,000 gebe göz önüne alındığında bu çalışmanın; depremden etkilenen gebelerin travma düzeylerinin belirlenmesi, travma düzeylerinin yaşanan yakınmaları ve yaşam kalitesine olan etkisinin belirlenmesi ve gerekli girişimlerin yapıp gebe sağlığının iyileştirilmesi adına önemli olduğunu ve literatüre katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Bu nedenle bu çalışmada asrın felaketinde gebe olmak: deprem sonrası travma düzeyinin gebelik yakınmaları ve yaşam kalitesi üzerine etkisi incelendi.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı türde yapıldı.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Bu araştırma, Haziran- Ağustos 2023 tarihleri arasında Malatya iline bulunan Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesinin kadın hastalıkları ve doğum polikliniklerinde araştırmacı tarafından yüz yüze toplanarak gerçekleştirildi.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye'de 6 Şubat 2023'te yaşanan depremin ağır hasar yarattığı Malatya iline bulunan Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesinin kadın hastalıkları ve doğum polikliniklerine başvuran gebe kadınlar oluşturdu. Araştırmanın örneklem sayısı G*Power 3.1.9.7 programı kullanılarak hesaplandı. Araştırmanın örneklem büyüklüğü Power analizi sonucunda; %5 yanılma düzeyi, %18 etki büyüklüğü, %95 güven aralığı ve %90 evreni temsil etme yeteneği (güç) ile toplamda 258 kadın olarak hesaplandı (18). Araştırmanın verilerini toplandığı tarihleri arasında kadın hastalıkları ve doğum polikliniklerine başvuran, araştırma kriterlerine uyan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 260 gebe ile araştırma tamamlandı. Araştırmaya dâhil edilme kriterleri; 6 Şubat 2023 tarihinde deprem bölgelesinde bulunmak, 18 yaş üzerinde olmak ve tek ve sağlıklı bir fetüse sahip olmaktı. Araştırmanın dışlama kriterleri ise; riskli gebeliğe sahip olmak, metabolik, kronik ve psikiyatrik hastalığa sahip olmaktı.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, Kişisel Bilgi Formu, deprem sonrası travma düzeyini belirleme ölçeği (DSTDBÖ) ve Gebelikteki Yakınmalar ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeği (GYKÖ) kullanılarak toplandı.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan formda kadınların sosyo-demografik özelliklere ilişkin (yaş, eğitim durumu, çalışma durumu vb.) 6 soru, obstetrik özelliklere ilişkin (gebelik sayısı, gebelik haftası vb.) 4 soru, deprem öncesi ve sonrası ile ilgili özelliklere ilişkin (deprem sırasında yara alma, yara türü, deprem sırasında yakınına kaybetme vb.) 10 soru olmak üzere toplam 20 sorudan oluşmaktadır (6,11,13,18).

Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği (DSTDBÖ):

Ölçek Tanhan ve Kayrı tarafından 2013 yılında geliştirilmiştir. DSTDBÖ 20 maddeden oluşan ve beşli likert (1: hiç katılmıyorum, 2: az katılmıyorum, 3: orta düzeyde katılmıyorum, 4: çok katılmıyorum, 5: tamamen katılmıyorum) tiptedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100'dür. Ölçekten alınan puanların artması bireylerin depremden etkilenme düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Ölçekten ortalama 52,385±5,051 puan almak bireylerin travmatize olduklarını gösteren eşik

bir değere karşılık gelmektedir. Bu değerün üstünde ya da altında bir değer almak deprem sonrası travmatik belirtileri göstermede yüksek ve düşük düzeyi işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,87 olarak belirlenmiştir (20). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,74 olarak belirlendi.

Gebelikteki Yakınmalar Ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeği: Foxcroft ve arkadaşları tarafından 2013 yılında gebelikte yaşanabilecek yakınmaların günlük yaşamı nasıl etkilediğinin sağlık profesyonelleri tarafından değerlendirilmesi için hazırlanmış bir ölçektir (21). Gür ve Pasinlioğlu tarafından 2021 yılında ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 42 maddeden ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 4'li likert tipli (0= asla, 1= nadiren, 2= bazen, 3= sık sık) bir ölçektir. Birinci bölüm gebelikte ortaya çıkan yakınmalardan son bir ay içerisinde ne kadar sıklıkla karşılaşıldığı değerlendirilmektedir. Birinci bölümden her bir yakınma için 1-3 arasında bir işaretleme yapılırsa, ölçeğin ikinci bölümüne geçilmektedir. İkinci bölüm ise 3'lü likert tipli (0= hiç sınırlamamakta, 1= az sınırlamakta, 2= çok sınırlamakta) bir ölçektir. İkinci bölüm yakınmaların günlük yaşam aktivitesini nasıl etkilediğini değerlendirmektedir. Ölçekten alınan toplam puanın yükselmesi kötü/zayıf/düşük maternal ve fetal sonuçları göstermektedir. Diğer bir ifade ile ölçekten alınan toplam puan yükseldikçe, gebelik yakınmaları artmakta, yaşam kalitesi ise düşmektedir. Ölçeğin geçerlilik-güvenirlik çalışmasında Cronbach Alfa değeri 0,91 olarak bulunmuştur (22). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,92 olarak bulundu.

Verilerin Toplanması

Veriler araştırmacılar tarafından çalışmaya dahil edilme kriterlerini sağlayan ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden gebeler ile yüz yüze görüşme tekniği ile toplandı. Anketin başlangıç bölümünde, çalışma hakkında ayrıntılı bilgi ve çalışmaya gönüllü katılımı beyan eden bilgilendirilmiş onam formuna yer verildi.

İstatistiksel Analiz

Verilerin değerlendirilmesi SPSS 22.0 paket programı kullanılarak yapıldı. Verilerin dağılımının normallik çarpıklık-basıklık katsayılarına (± 3) göre kontrol edildi. Verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler, sayısal değişkenler için ortalama \pm standart sapma ve medyan- çeyreklikler ile; kategorik değişkenler için sayı ve yüzde (%) şeklinde verilmiştir. Normal dağılım gösteren iki bağımsız grubun karşılaştırılmasında Student t testi, normal dağılım göstermeyen iki bağımsız grubun karşılaştırılmasında Mann Whitney U Testi, normal dağılım göstermeyen üç ve üzeri bağımsız grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H Testi, GYYKEÖ puanı ile sayısal değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde pearson korelasyon analizi ve GYYKEÖ puanı ile istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunan değişkenlerin etkilerini belirlemek için Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapıldı. İstatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Etik Onay

Araştırmaya başlamadan önce araştırmanın yürütülebilmesi için; İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 06.06.2023 tarihinde etik onay (Karar No: 2023/4709) ve Malatya Eğitim ve Araştırma Hastanesinden yazılı izin alındı. Araştırmaya başlamadan önce katılımcılar

bilgilendirilmiş olup bilgilendirilmiş onam alındı. Araştırmada Helsinki İlkeler Deklarasyonu'na uyuldu.

BULGULAR

Araştırmada gebelerin 241'inin (%92,7) 18-35 yaş arasında olduğu, 96'sının (%36,9) üniversite ve üzeri eğitime sahip olduğu, 208'inin (%80) çalışmadığı, 155'inin (%59,6) gelirinin giderine denk olduğu, 202'sinin (%77,7) ev hanımı olduğu, 213'ünün (%81,9) çekirdek aile tipine sahip olduğu, 99'unun (%38,1) gebelik sayısının bir olduğu ve 146'sının (%56,2) yaşayan çocuk sayısının bir olduğu belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcı gebelerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı

Sosyo-demografik özellikler	n (%)
Yaş*	
18-35 yaş	241 (92,7)
35 >	19 (7,3)
Eğitim durumu	
İlkokul	32 (12,3)
Ortaokul	48 (18,5)
Lise	84 (32,3)
Üniversite ve üzeri	96 (36,9)
Çalışma durumu	
Çalışıyorum	52 (20,0)
Çalışmıyorum	208 (80,0)
Gelir düzeyi	
Gelirim giderimden az	71 (27,3)
Gelirim giderime denk	155 (59,6)
Gelirim giderimden fazla	34 (13,1)
Mesleği	
Ev hanımı	202 (77,7)
Memur	24 (9,2)
İşçi	6 (2,3)
Sağlık çalışanı	10 (3,8)
Diğer	18 (6,9)
Aile tipi	
Çekirdek aile	213 (81,9)
Geniş aile	47 (18,1)
Gebelik sayısı	
1	99 (38,1)
2	85 (32,7)
3 ve üzeri	76 (29,2)
Yaşayan çocuk sayısı	
1	146 (56,2)
2	59 (22,7)
3 ve üzeri	55 (21,2)
Toplam	260 (100)

*Yaş; 28,15 \pm 4,69 (min; 19, max; 40)

Çalışmada gebelerin 195'inin (%75) III. trimester (27-40.hafta)'de olduğu, 136'sının (%52,3) deprem sırasında II. trimester (14-26.Hafta)'de olduğu, 10'unun (%3,8) deprem sırasında yara aldığı, yara alan gebelerin 7'sinin (%70) vücudunda ufak sıyrıklar mevcut olduğu, 2'sinin (%20) enkaz altında kaldığı ve 1'inin (%10) vücudunda kırıklar mevcut olduğu belirlendi. Çalışmada gebelerin 58'inin (%22,3) deprem sırasında yakınının yaralandığı, yakını yaralanan gebelerin 21'inin (%36,2) II. derece (dede, torun, anneanne-babaanne, kardeş) yakınının yaralandığı, gebelerin 58'inin (%22,3) deprem sırasında yakınına kaybettiği, yakınına kaybeden gebelerin 23'ünün (%39,6) III. derece (yeğen, amca, dayı, hala ve teyze) yakınına kaybettiği ve gebelerin 63'ünün (%24,2) deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybettiği saptandı. Ayrıca araştırmada gebelerin 224'ünün (%86,2) deprem öncesi düzenli olarak sağlık kontrollerine gittiği, deprem sonrası ise 112'sinin (%43,1) düzenli olarak sağlık

kontrollerine gittiği ve 77'sinin (%29,6) gebeliğe ilişkin korku duygusu yaşadığı belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların obstetrik, deprem ile ilgili özellikler ile GYYKEÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması

Özellikler	n (%)	GYEKEÖ Ortalama±SS/ Median (IQR)	İstatistiksel test ve p değeri
Gebelik haftası			
I.Trimester (1-13. Hafta)	4 (1,5)	83,00 (65-120)	KW=0,587
II. Trimester (14-26.Hafta)	61 (23,5)	76,00 (52-116)	p=0,746
III. Trimester (27-40.Hafta)	195 (75,0)	94,00 (60-122)	
Deprem sırasında gebelik haftası			
I.Trimester (1-13. Hafta)	107 (41,2)	80,00 (54-117)	KW=9,633
II. Trimester (14-26.Hafta)	136 (52,3)	91,50 (58-121)	p=0,008
III. Trimester (27-40.hafta)	17 (6,5)	102,00 (61-136)	
Deprem sırasında yara alma durumu			
Evet	10 (3,8)	74,50 (60-100)	U=0,438
Hayır	250 (96,2)	90,50 (58-121)	p=0,661
Deprem sırasında alınan yara türü			
Enkaz altında kaldım	2 (20,0)		
Vücudumda kırıklar mevcut	1 (10,0)		
Vücudumda ufak sıyrıklar mevcut	7 (70,0)		
Deprem sırasında yakının yaralanma durumu			
Evet	58 (22,3)	115,00±28,12	t=0,851
Hayır	202 (77,7)	111,29±29,55	p=0,396
Deprem sırasında yaralanan yakının yakınlık derecesi			
I. Derece (Anne, baba, eş, çocuk)	5 (8,6)		
II. Derece (Dede, torun, anneanne-babaanne, kardeş)	21 (36,2)		
III. Derece (Yeğen, amca, dayı, hala ve teyze)	15 (25,8)		
IV. Derece (Kuzen)	17 (29,4)		
Deprem sırasında yakını kaybetme durumu			
Evet	58 (22,3)	110,82±30,44	t=-0,381
Hayır	202 (77,7)	112,49±28,94	p=0,703
Deprem sırasında kaybedilen yakının derecesi			
I. Derece (Anne, baba, eş, çocuk)	5 (8,6)		
II. Derece (Dede, torun, anneanne-babaanne, kardeş)	14 (24,2)		
III. Derece (Yeğen, amca, dayı, hala ve teyze)	23 (39,6)		
IV. Derece (Kuzen)	16 (27,6)		
Deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komsu kaybetme durumu			
Evet	63 (24,2)	120,76±27,95	t=2,729
Hayır	197 (75,8)	109,35±29,16	p=0,007
Deprem öncesi düzenli olarak sağlık kontrollerine gitme durumu			
Evet	224 (86,2)	110,75±28,94	t=-1,893
Hayır	36 (13,8)	120,63±29,96	p=0,059
Deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitme durumu			
Evet	112 (43,1)	106,61±29,28	t=-2,672
Hayır	148 (56,9)	116,28±28,59	p=0,008
DSTDBÖ			
			r=0,166 p=0,007
Gebeliğe ilişkin olumsuz duygu			
Huzursuzluk	30 (11,5)	90,00 (60-112)	
Kaygı	88 (33,8)	83,00 (58-123)	KW=5,441
Üzüntü	37 (14,2)	78,50 (54-118)	p=0,142
Korku	77 (29,6)	103,00 (63-125)	
Diğer	28 (10,8)	92,00 (52-120)	

*GYEKEÖ= 112,11±29,23 (min; 46, max; 210), DSTDBÖ= 66,74±13,65 (min; 36, max; 100), SS= Standart sapma, IQR: Çeyrekler arası aralık (%25-%75), KW= Kruskal Wallis H testi, U= Mann-Whitney U testi, t= Student t testi

Araştırmada GYYKEÖ puan ortalaması 112,11±29,23 ve DSTDBÖ puan ortalaması 66,74±13,65 olarak belirlendi. Araştırmada deprem sırasında gebelik haftası III. Trimester (27-40.Hafta) olanların (p=0,008) I. ve II. trimesterde olan gebelere göre GYYKEÖ puan ortancalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulundu. Deprem sırasında herhangi bir arkadaş/komşu kaybeden (p=0,007) ve deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitmeyen (p=0,001) gebelerin GYYKEÖ puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlendi. Çalışmada DSTDBÖ puan ortalaması ile GYYKEÖ puan ortalaması arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptandı (r=0,166, p=0,007) (Tablo 2). Tek değişkenli analizlerde GYYKEÖ puan ortalamaları ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunan (Tablo

2) değişkenler (deprem sırasında gebelik haftası, deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybetme durumu, deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitme durumu ve DSTDBÖ puan ortalaması ile çoklu doğrusal regresyon modeli kuruldu. Kurulan çoklu doğrusal regresyon modeli sonucunda; deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybetme durumu (β-katsayısı=-0,9578; p=0,021), deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitme durumu (β-katsayısı=8,492; p=0,021) ve DSTDBÖ puan ortalaması (β-katsayısı=0,274; p=0,038) ile GYYKEÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulundu (p=0,001). Regresyon modelinde bulunan değişkenlerin toplam varyansın %7,5'ini açıkladığı saptandı (R²=0,075) (Tablo 3).

Tablo 3. Bağımsız değişkenler ile GYYKEÖ** çoklu doğrusal regresyon* analizlerinin sonuçları

GYYKEÖ Risk Faktörleri	B	E	β	t	p	95.0% Güven Aralığı
Deprem sırasında gebelik haftası	-4,319	0,988	-0,088	-1,446	0,150	-10,203 – 1,565
Deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybetme durumu	-9,578	0,140	-0,141	-2,313	0,021	-17,732 - -1,425
Deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitme durumu	8,492	0,656	0,144	2,323	0,021	1,292 – 15,692
DSTDBÖ ^β	0,274	0,131	0,128	2,087	0,038	0,015 – 0,532

GYYKEÖ R= 0,273 R²= 0,075 AdjR²= 0,060 p= 0,001

*Çoklu doğrusal regresyon analiz **GYYKEÖ: Gebelikteki Yakınmalar Ve Yaşam Kalitesine Etkisi Ölçeği, ^βDSTDBÖ: Deprem Sonrası Travma Düzeyini Belirleme Ölçeği

TARTIŞMA

Araştırmada deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybeden, deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitmeyen ve deprem sonrası travma düzeyi yüksek olan gebelerin GYYKEÖ puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlendi.

Araştırmada gebelerin GYYKEÖ puan ortalaması 112,11±29,23 olarak belirlendi. Çalışmada gebelik yakınmalarının fazla olduğu, yaşam kalitesinin ise düşük olduğu görüldü. Yılmaz ve ark. (23) yaptığı çalışmada GYYKEÖ puan ortalamasını 133,21±30,15, Akpınar ve ark. (24) yaptığı çalışmada GYYKEÖ puan ortalamasını 48,67±26,69 ve Derya ve arkadaşları (25) yaptıkları çalışmada GYYKEÖ toplam puan ortalamasını 74,1±27,5 olarak belirlemiştir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı GYYKEÖ puan ortalamalarının olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin çalışmaya dahil edilen gebelerin trimesterlerinin farklı olmasından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Bu araştırmadan elde edilen ortalamanın genel olarak yüksek olmasının nedeninin ise yaşanan depremin olumsuz etkilerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada gebelerin DSTDBÖ puan ortalaması 66,74±13,65 olarak belirlendi. Tanhan ve ark. (20) DSTDBÖ'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ölçekten alınacak 52,385±5,051 puan aralığının bireylerin deprem sonrası travmatize olduklarını gösteren eşik bir değer olduğunu belirtmişlerdir. Bu eşik değer üstü bireylerin yüksek düzeyde travmatize, altı ise düşük düzeyde travmatize olduklarını belirtmektedir. Çalışmada

DSTDBÖ puan ortalamasının eşik değerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla gebelerin depremden yüksek düzeyde travmatize oldukları belirlendi. Literatürde farklı örneklem grupları ile yapılan çalışmalar incelendiğinde; Çelik (26) yetişkinler üzerinde yaptığı çalışmada deprem sonrası travma düzeyinin yüksek olduğunu (71,47±16,61), Kardaş ve ark. (27) ise üniversite öğrencilerinin üzerinde yaptıkları çalışmada deprem sonrası travma düzeyinin düşük olduğunu (23,126±15,033) saptamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda deprem sonrası travma düzeyindeki farklılıklar, gebelerin deprem nedeniyle daha fazla travmatize olduğunu ortaya koymaktadır.

Afetin beklenmedik bir şekilde meydana gelmesi ve travmatik etkisi hayatta kalan ve sevdiklerini kaybeden bireylerde yüksek düzeyde stres, kaygı ve korku meydana getirmektedir (28). Araştırmada deprem sırasında herhangi bir arkadaş /komşu kaybeden gebelerin gebelik yakınmalarının daha fazla olduğu ve buna bağlı yaşam kalitesinin daha düşük olduğu belirlendi. Literatürde benzer çalışma olmamakla birlikte felaketler sonrası hayatta kalan ve özellikle sevdiklerin kaybetmiş bireylerin ciddi zihinsel sağlık sonuçları ile karşı karşıya kaldıkları ve gebelik döneminde yaşanan yoğun stresin var olan rahatsızlıkları artırdığı bilinmektedir (29–31). Sichuan depreminden sonra yapılan çalışmalar incelendiğinde; yakınlarını kaybeden bireylerin yakınına kaybetmeyen bireylere kıyasla daha yüksek travma sonrası stres bozukluğu ve depresif belirtiler gösterme riskinin daha

yüksek olduğu belirlenmiştir (10,29). Ayrıca Tuncer ve ark. (31) gebelerdeki distres artıkça gebelikteki olağan yakınmalara bağlı yaşam kalitesinin azaldığını belirlemiştir. Yapılan bir çalışmada ise deprem sırasında ve depremden hemen sonra hamile olan bazı kadınlarda gebelik hipertansiyonu, solunum yolu hastalıkları ve ruhsal bozukluklar gibi gebelik komplikasyonlarının arttığı saptanmıştır (32). Bu sonuçlar doğrultusunda gebelik döneminde yaşanan bu yıkıcı deprem felaketinin neden olduğu travmanın yanı sıra tanıdığı birinin kaybetmenin meydana getirdiği büyük üzüntü ve stresin gebelik yakınmalarını artırdığı ve yakınmalara bağlı gebelerin yaşam kalitesinin düştüğü söylenebilir.

Araştırmada gebelerin 148'inin (%56,9) deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitmediği ve deprem sonrası düzenli olarak sağlık kontrollerine gitmeyenlerin yakınmalarının daha fazla olduğu ve buna bağlı yaşam kalitesinin de daha düşük olduğu belirlendi. Deprem sonrasında gebe kadınların karşılaştığı en önemli zorluklardan biri temel sağlık hizmetlerine erişim zorluğudur. Deprem felaketi gebelerin kontroller, ultrason taramaları ve diğer önemli doğum öncesi bakım hizmetlerine erişimini zorlaştırabilmektedir Aynı zamanda gebelerin tıbbi bakıma erişim sınırlılığı yeni oluşan veya önceden var olan bir takım rahatsızlıkları için gerekli olan tedaviyi almasını zorlaştırır. Bu durum ise gebelerin sağlık durumlarının daha da olumsuz etkilenmesine, gebelerin ciddi travma ve stres yaşamasına neden olur (16,30). Bu bağlamda sonuç literatürle uyumludur. Bu sonuç doğrultusunda, asrın felaketinin yıkıcı etkisinin sağlık hizmetlerine erişimi zorlaştırdığı, meydana gelen veya mevcut olan gebelik yakınmalarına yeterli tedavi ve bakımının yapılmadığı ve yaşam kalitesini düşürdüğü düşünülmektedir.

Gebelik döneminde yaşanan afetler, çeşitli gebelik komplikasyonlarına yol açabilen travma ve şiddetli stres nedenidir (9,16). Araştırmada deprem sonrası travma düzeyi yüksek olan gebelerin gebelik yakınmalarının daha fazla olduğu ve buna bağlı olarak yaşam kalitesinin daha düşük olduğu belirlendi. Literatür incelendiğinde depreme maruz kalan gebelerin ruh sağlığı bozuklukları yaşadığı saptanmıştır (32,33). Kyoçuka ve ark. (32) Büyük Doğu Japonya Depremi'nin perinatal sonuçlara etkisini inceledikleri çalışmada; gebe olan ve depresyon prevalansı yüksek olan bölgelerde yaşayanlarda hipertansif bozukluk riskinin arttığı belirlenmiştir. Bu bağlamda deprem sonrası travma düzeyi yükseldikçe gebelerin yaşadıkları ruhsal sorunları arttığı ve bu artışın gebelikte yaşanan yakınmaları artırdığı dolayısıyla yaşam kalitesini düşürdüğü düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın ilk sınırlılığı, asrın felaketinden etkilenen 11 ilden sadece bir ildeki gebelerin çalışmaya dâhil edilmesi ve buna bağlı olarak elde edilen sonuçların depremden etkilenen tüm gebelere genellenememesidir. Araştırmanın ikinci sınırlılığı ise, analizlerden elde edilen sonuçların kesitsel verilere dayanmasıdır.

SONUÇ

Asrın felaketinden oldukça kısa bir süre sonra yürütülen bu araştırmada gebelerin deprem sonrası travma düzeylerinin gebelik yakınmaları ve yaşam kalitesini etkilediği belirlendi. Araştırmada deprem sırasında herhangi bir arkadaş/komşu kaybeden, deprem sonrası

düzenli olarak sağlık kontrollerine gitmeyen ve deprem sonrası travma düzeyi yüksek gebelik yakınmalarının daha fazla olduğu ve buna bağlı olarak yaşam kalitesinin daha düşük olduğu saptandı.

Bu sonuçlar doğrultusunda; sağlık profesyonellerinin deprem gibi afetler sonrası gebelerin travma düzeylerini, gebelik yakınmalarını ve yaşam kalitelerini değerlendirmesinin ve gerekli girişimlerde bulunmasının gebe sağlığının korunmasına ve iyileşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sağlık profesyonelleri salgın ve deprem gibi afetlerin yaşandığı dönemlerde incinebilir gruplar arasında yer alan gebelerin daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu göz ardı etmemelidir. Ayrıca gebelerin yıkıcı afetler sonrası biran önce sağlık hizmetlerine erişimi sağlanmalı ve gereken önlemler alınmalıdır. Konuya ilişkin sınırlı bir literatür göz önüne alındığında, konuya ilişkin daha büyük örneklem gruplarında ve depremin etkilediği diğer illeri de kapsayan çok merkezli ve boyamsal çalışmaların yapılması önerilmektedir.

TEŞEKKÜRLER

Asrın felaketinin ardından araştırmaya katılan tüm gebelere teşekkürlerimizi sunarız.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazarların Katkıları: Fikir/Kavram: F.K.T., G.N.; Tasarım: F.K.T., G.N.; Veri Toplama ve/veya İşleme: B.H.; Analiz ve/veya Yorum: F.K.T., G.N.; Literatür Taraması: F.K.T., B.H.; Makale Yazımı F.K.T., G.N.; Eleştirel İnceleme: F.K.T., G.N.,B.H.

KAYNAKLAR

1. Kvestad I, Ranjitkar S, Ulak M, Chandyo RK, Shrestha M, Shrestha L, et al. Earthquake exposure and post-traumatic stress among nepalese mothers after the 2015 earthquakes. *Front Psychol.* 2019; 10: 734. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00734>
2. How big were the earthquakes in Turkey, Syria? [Internet]. Al Jazeera; 2023 [Updated: 2023 February 8; Cited: 2023 October 20]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2023/2/8/info-graphic-how-big-were-the-earthquakes-in-turkey-syria>
3. 2023 Turkey–Syria earthquake [Internet]. Wikipedia; 2023 [Updated: 2023 10 April; Cited: 2023 October 20]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/2023_Turkey–Syria_earthquake
4. Petersen G, Büyükakınar P, Vera F, Metz M, Saul J, Cesca S, et al. Rupture processes of the 2023 Türkiye earthquake sequence : Main- and aftershocks [Internet]. 2023. Available from: <https://meetingorganizer.copernicus.org/EGU23/EGU23-17609.html>
5. Depremlerdeki can kaybı 50 bin 96'ya yükseldi [Internet]. Hürriyet com.tr; 2023 [Updated: 2023 March 20; Cited: 2023 October 15]. Available from: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-afad-baskani-sezer-acikladi-depremden-hayatini-kaybedenlerin-sayisi-50-bin-96ya-yukseldi-42237349>
6. Ren J, Jiang X, Yao J, Li X, Liu X, Pang M.

- Depression, social support and coping styles among pregnant women after the lushan earthquake in Ya'an, China. *PLoS One*. 2015; 10(8): e0135809. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0135809>
7. Mary J, Derivois D, Cedex B. Assessment of prevalence and determinants of posttraumatic stress disorder and depression symptoms in adults survivors of earthquake in Haiti after 30 months. *J Affect Disord*. 2014; 159: 111-7. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jad.2014.02.025>
 8. Cansel N, Ucuş I. Post-Traumatic Stress and Associated Factors among Healthcare Workers in the Early Stage Following the 2020 Malatya-Elazığ Earthquake. *Konuralp Med Journal*. 2022; 14(1): 81-91. <https://doi.org/10.18521/ktd.1000636>
 9. Hawkins G, Gullam J, Belluscio L. The effect of a major earthquake experienced during the first trimester of pregnancy on the risk of preterm birth. *Aust New Zeal J Obstet Gynaecol*. 2019; 59: 82-8. <https://doi.org/10.1111/ajo.12797>
 10. Cheng Z, Ma N, Yang L, Agho K, Stevens G, Raphael B, et al. Depression and posttraumatic stress disorder in temporary settlement residents 1 year after the sichuan earthquake. *Asia-Pacific J Public Heal*. 2015; 27(2): 1962-72. <https://doi.org/10.1177/1010539513485971>
 11. Partash N, Naghipour B, Hesam S, Pashaei Y, Arjmand A, Ashhegvatan A, et al. Taiwanese Journal of Obstetrics & Gynecology The impact of flood on pregnancy outcomes: A review article. *Taiwan J Obstet Gynecol*. 2022; 61(1): 10-4. <https://doi.org/10.1016/j.tjog.2021.11.005>
 12. Türkiye Depremi Durum Raporu 4 [Internet]. UNFPA (United Nations Population Fund); 2023 [Updated: 2023 March 3; Cited: 2023 October 17]. Available from: https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/turkiye_tr_sitre4.pdf
 13. Suzuki S, Sato N, Miyazaki M. Resilience of pregnant and postpartum women affected by the 2016 Kumamoto earthquake: A qualitative study. *Heal Emerg Disaster Nurs*. 2022; 9(1): 38-48. <https://doi.org/10.24298/hedn.2020-0012>
 14. Grekin R, Brock RL, Hara MWO. The effects of trauma on perinatal depression: Examining trajectories of depression from pregnancy through 24 months postpartum in an at-risk population. *J Affect Disord*. 2017; 218: 269-76. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jad.2017.04.051>
 15. James DCS, Harville C, Efunbumi O, Martin MY. Health literacy issues surrounding weight management among African American women: a mixed methods study. 2014; 28(s2): 41-9. <https://doi.org/10.1111/jhn.12239>
 16. Harville EW, Beitsch L, Uejio CK, Sherchan S, Lichtveld MY. Assessing the effects of disasters and their aftermath on pregnancy and infant outcomes: A conceptual model. *Int J Disaster Risk Reduct*. 2021; 62: 102415. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102415>
 17. Mesrkanlou HA, Hezaveh SJG, Tahmasebi S, Nikniaz Z, Nikniaz L. The effect of an earthquake experienced during pregnancy on maternal health and birth outcomes. *Disaster Med Public Health Prep*. 2022; 17: e157.
 18. Akpınar FZ, Apay SE. Gebelikte yaşanan distres ile gebelikteki yakınmalar ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Derg*. 2020; 17(4): 550-61. <https://doi.org/10.38136/jgon.683745>
 19. Traylor CS, Johnson JD, Kimmel MC, Manuck TA. Expert review effects of psychological stress on adverse pregnancy outcomes and nonpharmacologic approaches for reduction: an expert review. *Am J Obstet Gynecol MFM*. 2020; 2(4): 100229. <https://doi.org/10.1016/j.ajogmf.2020.100229>
 20. Tanhan F, Kayri M. Deprem sonrası travma düzeyini belirleme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilim*. 2013; 13(2): 1013-25.
 21. Foxcroft KF, Callaway LK, Byrne NM, Webster J. Development and validation of a pregnancy symptoms inventory. *BMC Pregnancy Childbirth*. 2013; 13: 3. <http://www.biomedcentral.com/1471-2393/13/3>
 22. Gür Ey, Pasinlioğlu T. Gebelikteki yakınmalar ve yaşam kalitesine etkisi ölçeği: Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Mesl Yüksekokulu Derg*. 2021; 9(2): 482-97. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.822370>
 23. Yılmaz AN, Doğan Yüksekol Ö, Baltacı N, Ulucan M. Gebelikte fizyolojik yakınmalarla yaşam kalitesi ve gebeliğe uyum arasındaki ilişkinin incelenmesi: bir üniversite hastanesi örneği. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folk Tıp Derg*. 2023; 13(2): 408-18. <https://doi.org/10.31020/mutfd.1202252>
 24. Akpınar FZ, Apay SE. Gebelikte yaşanan distres ile gebelikteki yakınmalar ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki. *Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Derg*. 2020; 17(4): 550-61. <https://doi.org/10.38136/jgon.683745>
 25. Aksoy Derya Y, Özşahin Z, Tuba U, Erdemoğlu Ç, Ünver H. Gebelikteki yakınmaların yaşam kalitesine etkisi ile psikososyal sağlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish J Fam Med Prim Care*. 2018; 12(3): 171-7. <https://doi.org/10.21763/tjfmprc.452447>
 26. Karabacak Çelik A. Deprem sonrası travma belirtileri, umut ve iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *TRT Akad*. 2023; 8(18): 574-91. <https://doi.org/10.37679/trta.1275268>
 27. Kardaş F, Tanhan F. Van depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin travma sonrası stres, travma sonrası büyüme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Derg*. 2018; 15(1): 1-36.
 28. Uwishema O. Addressing the effects of the earthquakes on Türkiye's health-care system. *Lancet*. 2023; 401(10378): 727. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(23\)00326-4](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(23)00326-4)
 29. Chan CLW, Wang CW, Ho AHY, Qu ZY, Wang XY, Ran MS, et al. Symptoms of posttraumatic stress disorder and depression among bereaved and non-bereaved survivors following the 2008 Sichuan

- earthquake. *J Anxiety Disord.* 2012; 26(6): 673-9.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.janxdis.2012.05.002>
30. Ahmed SK, Dhama K, Abdulqadir SO, Omar RM, Ahmed DR, Chakraborty C, et al. The mental health of people in Turkey-Syria earthquake-affected areas needs urgent attention. *Asian J Psychiatr.* 2023; 84: 103573. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2023.103573>
31. Tuncer SK, Kasimoğlu N. Gebelerde distres ile gebelikte yakınmalar ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki the correlation between distress in pregnancy and complaints and quality of life during pregnancy. *J Midwifery Heal Sci.* 2022; 5(3): 114-21. <https://doi.org/10.5152/JMHS.2022.221629>
32. Kyojuka H, Murata T, Yasuda S, Ishii K, Fujimori K, Goto A, et al. The Effects of the great east japan earthquake on perinatal outcomes: results of the pregnancy and birth survey in the fukushima health management survey. *J Matern Neonatal Med.* 2022; 32(24): 4043-8. <https://doi.org/10.2188/jea.JE20210444>
33. Dong X, Qu Z, Liu F, Jiang X, Wang Y, Hiu C, et al. Depression and its risk factors among pregnant women in 2008 Sichuan earthquake area and non-earthquake struck area in China. *J Affect Disord.* 2013; 151(2): 566-72. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.06.048>